

Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γεωργία διαφέρει τῶν λοιπῶν ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἐν τε τῇ παραγωγῇ καὶ ἐν τῷ τοῦ ἐδάφους συστήματι, καὶ ἂν ἦναι δὲ ἀτελὲς ἔτι δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι οὐδεμία ἄλλη ἐποίησε τοσαύτας προόδους κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, διότι ὅτε ἡ χώρα ἀπηλλάγη τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας, ἡ γεωργία δὲν ὑπῆρχεν, οὕτως εἰπεῖν, ἐν αὐτῇ, καὶ ἐδέησεν ἔκτοτε νὰ δημιουργηθῶσι τὰ πάντα.

Ἡ τῶν προϊόντων τοῦ 1860 πρὸς τὰ τοῦ 1875 σύγκρισις καταδείκνυσι πρόοδον τοσοῦτο ταχεῖαν, ὥστε ἀδύνατον παρομοία ταύτη νὰ εὑρεθῇ εἰ μὴ ἐν Ἀμερικῇ.

(Ἐκ τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας)

ΠΕΡΙ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑΣ, ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε ἀριθμ. 42).

Ἐὰν λοιπὸν ἡ κατὰ τὴν ἐνταῦθα ἐκπροσωπούμενη γνώμην προγραμματισμένη ἀγωγή ἄνευ τῆς συμπράξεως ὁμοίας διδασκαλίας, ἣτις πολὺ πορρωτέρω διήκει ἢ ἡ δὴ λεγομένη ἠθικὴ διδασκαλία, δὲν εἶναι ἐφικτὴ, δὲν εἶναι αὕτη διὰ τεύτης (διδασκαλίας) μόνης τελεία. Ὁ τελευταῖος ἰσχυρισμὸς ἔπρεπεν ἐν γένει μᾶλλον νὰ γίνηται παραδεκτὸς ἢ ὁ πρῶτος. Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ διδάσκαλος καὶ μαθητὴς ἐνασχολοῦνται πρῶτον μετὰ τρίτου τινός, τοῦ ἀντικειμένου δηλαδὴ τῆς διδασκαλίας. Διὰ δὲ τῆς παιδείσεως (Zuiht) ἐπιζητεῖ ὁ παιδαγωγὸς νὰ ἐπενεργήσῃ ἀμέσως ἐπὶ τοῦ παιδός. Ἐν τῷ τελευταίῳ γνωρίσματι συμφωνεῖ ἡ παιδείσις (Zuiht) μετὰ τῆς πειθαρχίας (Regierung)· ταύτης ἀριδύλως ἐκείνη διάφορος τυγχάνει, καθ' ὅσον ἐκείνη μὲν μεριμνᾷ περὶ τοῦ μελλοντος, αὕτη δὲ περὶ τοῦ παρόντος. Ὁ παῖς πρέπει νὰ μορφωθῇ, πρέπει δηλαδὴ ἀπ' ἀορίστου εἰς ὠρισμένην νὰ μεταβῇ κατάστασιν. Οὐσία δὲ ὠρισμένως ἐκτετυπωμένη ἐσωτερικῶς, ἣτις ἐκδηλοῦται κυρίως διὰ τοῦ βούλεσθαι ἢ μὴ, μετοχετεύει τῷ ἀνθρώπῳ ἰσχὺν χαρακτῆρος. Ἀλλὰ δὲν εἶναι εὐκταῖος ἕκαστος μονίμως ἐγκεχαρᾶγμένος χαρακτήρ· διότι πρέπει οὗτος ταῖς ἠθικαῖς ν' ἀνταποκρίνηται ἀξιώσειν. Ἰσχύς τοῦ χαρακτῆρος ἐν τῇ ἠθικότητι εἶναι τὸ τελικὸν σημεῖον τῆς παιδείσεως καὶ μετ' αὐτῆς τῆς καθόλου ἀγωγῆς (Erziehung).

Ἡδυνάτο τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἡμεῖς, ἀπαιτοῦντες πλὴν τῆς παιδαγωγικῆς διδασκαλίας καὶ ἰδιαιτέραν

τινὰ παιδείσιν, περιπίπτομεν εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὰς ἄνω προσηνεγμένας ἡμῶν ἀρχάς. Ἡ βούλησις τοῦ ἀνθρώπου, ὡς εἵπομεν, διορίζεται ὑπὸ τῆς σφαίρας τῶν διανοημάτων· πρὸς σχηματισμὸν τῆς σφαίρας ταύτης ἐνασχολεῖται ἡ διδασκαλία. Ἡδυνάτο τις ἐπομένως νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ διδασκαλία εἶναι ἐπαρκὴς πρὸς σχηματισμὸν τῆς ἐν λόγῳ σφαίρας. Ἐπειδὴ ὁμοῦς τοῦτο δὲν εὐδοῦται, δυνατόν καὶ ἡ διδασκαλία μόνη νὰ μὴ ἐπαρκῇ, ἵνα σφαῖρα διανοημάτων ἐν τῷ παιδὶ σχηματισθῇ, ὅς εἶναι ἀναγκαῖον, ὥστε ὁ χαρακτήρ νὰ μορφωθῇ μόνιμος.

Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ σχέσει ἀνάγκη ν' ἀνενεχθῇ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος διαφόρους σφαίρας διανοημάτων κατέχει, αἵτινες ἐν πᾶσι τοῖς σημείοις δὲν συνέχονται ὡς πρέπει. Γίνεται δὲ τοῦτο φανερόν εἰς τὴν διάφορον διαγωγὴν, ἣν τὸ αὐτὸ ἄτομον ἐν διαφόροις σχέσεσιν ἐκδηλοῖ. Ὁ σπουδαῖος καὶ αὐστηρὸς ἔμπορος εἶναι ἀξιάγαστος, σφοδρότερος δὲ καὶ συγγνωμονέστερος γνώριμος καὶ φίλος· ἐκ τῆς εὐσεβείας, ἣτις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οὐχὶ μόνον ἄρχει, ἀλλὰ καὶ πραγματικῶς γίνεται αἴσθητή, ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ οὐδὲ ἴχνος ἄπαντᾷ. Ὅθεν ὁ παῖς ἔχει ἤδη διαφόρους ομάδας διανοημάτων διὰ τὰς διαφόρους αὐτοῦ βιωτικὰς σφαίρας. Εἶναι δὲ διάφορος ἐν τῇ σχολῇ ἢ ἐν τῷ γυμναστηρίῳ ἢ ἐν τῇ πατρικῇ αὐτοῦ οἰκίᾳ. Αἱ ομάδες τῶν παραστάσεων, αἵτινες τὴν διαγωγὴν καὶ ἐνέργειαν αὐτοῦ ἐκτὸς τῆς σχολῆς διορίζουσι, μεταβαίνουσιν εἰς ἐκείνας, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν τοῦ ἀνδρός ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ καὶ δύναται νὰ συμβῇ, ὥστε ὁ πρακτικὸς βίος ἐλάχιστα ἢ οὐδόλως νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐν τῇ σχολῇ μεμαθημένου. Τὴν ὀρθὴν ἔνωσιν μετὰ τῶν ομάδων τῶν παραστάσεων, αἵτινες πληροῦσι τὸν παῖδα, δὲν δύναται μόνη ἡ διδασκαλία νὰ ἐπιτελέσῃ, διότι ἐκτὸς τῆς περιοχῆς αὐτῆς δὲν δύναται νὰ ἦναι ἐνεργὸς, χωρὶς νὰ παύσῃ οὕσα διδασκαλία. Ὅθεν ἀνάγκη ἡ παιδείσις (Zuiht) νὰ προσενέγκῃ τὸ ἑαυτῆς, ἵνα τὸ ἐν τῇ σχολῇ μεμαθημένον καὶ ἐκτὸς τῆς σχολῆς τίθηται εἰς χρῆσιν καὶ ἡ ὑπὸ τῆς διδασκαλίας διαπλασθεῖσα διάνοια μετὰ τοῦ διορίζοντος τὸν λοιπὸν βίον ἐνωθῇ προσηκόντως.

Ἐπειτα. Ἡ ἐννοία τῆς ἠθικότητος περιέχει δύο παράγοντας· τὸ ὑγιαῖνον φρόνημα καὶ τὴν εὐσεβεῖ βούλησιν, ἣτις ὀφείλει νὰ ὑποτάσσῃται τῷ φρονήματι. Ἡ δὲ διδασκαλία κέκληται ν' ἀναπλάσῃ τὸ φρόνημα· ἀλλὰ μετὰ τοῦ φρονήματος δὲν συναπλάσσεται ταῖς τοχρὸνως καὶ ἡ βούλησις. Ἐν τῇ πραγματικῇ ὁμοῦς ὁράται κυρίως συνεννοῦνται αἱ παραστάσεις οὕτως, ὥστε αὗται νὰ παρορμῶσιν ἡμᾶς πρὸς

ἐνέργειαν, τῆς ἰκανότητος πρὸς δρᾶσιν ἐπιτεινούσης τὴν ἰσχὺν τῆς βουλήσεως καὶ τῆς ἐπιτυχίας ἐπιβρῶν-νούσης τὸ θάρρος. Παραγωγή δράσεως ἢ περιστολὴ αὐτῆς εἶναι ἔργον τῆς παιδεύσεως, τοῦλάχιστον ἔνθα δὲν πρόκειται καθαρῶς περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς διδασκαλίας. Ἐν τρίτῃ δὲ ἀναφορᾷ ἡ παιδείσις ἔχει νὰ συμπληροῖ καὶ τελειοποιῇ τὴν ἐκ τῆς διδασκαλίας καὶ δι' αὐτῆς προσκεκτημένην μόρφωσιν. Ἡ δὲ ἀνάπτυξις τῆς ἠθικῆς κρίσεως ἐπὶ ἀνθρωπίνων σχέσεων ἀνήκει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῇ διδασκαλίᾳ. Ἐν αὐτῇ ἐπικρατεῖ ἡρεμία, ἥτις τὸν κύριον ἀποτελεῖ ὄρον πρὸς αἰσθητικὰς καὶ ἠθικὰς κρίσεις· ἐν αὐτῇ δὲν ἰσχύουσι τὰ ἰδιοτελεῖ ἐνδιαφέροντα, ἅτινα τότεν εὐκόλως νοθεύουσι τὴν κρίσιν. Ἡ διδασκαλία ἔχει νὰ προάγῃ τὰς ἀνθρωπίνους σχέσεις, αἵτινες ἐπισπῶνται τὸν ἠθικὸν ἔπαινον ἢ ψόγον κατ' ἀνάγκην ζωηρότατα καὶ ἐμβριθέστατα. Αὕτη δὲ ἔχει νὰ εὐρύνη παρρωτέρως τὰς προσκεκτημένας θεμελιώδεις ἠθικὰς ιδέας διὰ τῆς σκέψεως ἐν τῇ ἠθικῇ καὶ λοιπῇ διδασκαλίᾳ καὶ ταύτας μετὰ τῶν λοιπῶν ιδεῶν νὰ συνάψῃ. Ἀλλ' ἔτι ἡ ἠθικὴ μόρφωσις δὲν ἐτελεώθη, ἐλλείπει κύριόν τι μέρος αὐτῆς· ἡ χρῆσις δηλαδὴ τοῦ προσκεκτημένου ἠθικοῦ φρονήματος ἐπὶ τοῦ ἰδίου Ἑγὼ καὶ ἐπ' ἐκείνων τῶν σχέσεων, ἐν αἷς τοῦτο οὐσιωδῶς ἐνδιαφέρει. Ἰς πρὸς ξένα πρόσωπα, τοιαύτας σχέσεις, ὧν δὲν μετέχουσιν αὐτοί, γινώσκουσιν οἱ ἄνθρωποι σχεδὸν ὀρθῶς νὰ κρίνωσιν. Ἐὰν ὅμως ἰδιὸν τι συμφέρον, ἀφορῶν τὴν εὐημερίαν ἢ δυστυχίαν αὐτῶν, ἀναμειγνύηται, ἀξιοῦσιν ἀσμενέστατα ἐξαίρεσιν τῶν κοινῇ ὡς ὀρθῶν ἀνεγνωρισμένων ἠθικῶν νόμων ὑπὲρ ἑαυτῶν. Ἡ διδασκαλία ὅμως μικρὸν πρὸς τοῦτο συμβάλλει, ἵνα ὁ παῖς τὸ προσκεκτημένον ἠθικὸν φρόνημα ὑπὲρ αὐτοῦ μεταχειρισθῇ, διότι μόνῃ ἡ ἀξίωσις ἀμφοτέρωθεν νὰ πράξῃ μικρὸν θέλει συντελέσει· ἀνάγκη ἐπομένως νὰ ἀσκηθῇ διὰ τῆς παιδεύσεως, ἵνα ὑποβάλλῃ τὴν βούλησιν εἰς τὸ φρόνημα αὐτοῦ. Αἱ τοῦ πραγματικοῦ τοῦ παιδὸς βίου παραστάσεις παρέχουσιν αὐτῷ ἀφορμὰς πρὸς τοῦτο, περὶ δὲ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς εὐκαιρίας αὐτῶν μεριμνᾷ ἡ παιδείσις. Ἄλλοτε δὲ ἔργον αὕτη ἔχει νὰ πολεμήσῃ, τὴν σύνεσιν, τὸν κληρονομικὸν ἡμῶν ἐχθρὸν τοῦ ἀληθοῦς ἠθικοῦ φρονήματος, ἐὰν ἔχῃ ταύτης ἡθέλον ἐν τῇ παιδικῇ δράσει ἀνιχνεύσει.

Ἡ παιδείσις ἐφικνεῖται συχνάκις τὸν αὐτῆς σκοπὸν διὰ τινων μέσων, προκαλοῦσα δι' ἀμοιβῆς ἢ διὰ πεινῆς ἢ κάλλιον δι' ἐκφράσεως τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀρεσκείας ἢ τοῦ τῆς ἀπαρεσκείας τοῦ παιδαγωγοῦ ὠρισμένην τινὰ ἐν τῷ παιδί βούλησιν καὶ

ἀποκρούουσα τοῦναντίον τοιαύτην ἐπίμεμπτον. Αὕτη δὲ σπανίως δύναται νὰ στερηθῇ τοιούτων μέτρων, ἅτινα δι' ὅλης αὐτῶν τῆς οὐσίας, διὰ τοῦ τόπου αὐτῶν ἀνάγκη ἀπὸ τῶν τῆς πειθαρχίας νὰ χωρίζονται δὲν ἤθελε δὲ ἐπενεργεῖ ἀρκούντως, ἐὰν περιορίζοντο εἰς ταῦτα. Διότι ἀκριβῶς, ἐπειδὴ μεμονωμένα ὑφίστανται, ἡθέλον καταπνιγῇ ὑπὸ διαρκέστερον καὶ ἰσχυρότερον ἐπιδρωσῶν ἐντυπώσεων. Λίαν δὲ εὐκόλως ὑπείσәрχεται δι' αὐτῶν εἰς τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν ὅλως ἐσφαλμένον τι στοιχεῖον. Εἶναι γνωστὸν ὅποιας τῆς τύχης μεταβολὰς ὑπομένει ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐν τούτοις οὐσιωδῶς μένει ὁ αὐτός. Πῶς λοιπὸν πρέπει, ὅτι τὰ οὕτως ἐγειρόμενα βαθέως εἰσδύοντα αἰσθήματα δὲν ἀπεργάζονται, διὰ τῶν μέτρων τῆς παιδεύσεως νὰ πραγματοποιῶσιν; Εἶναι ἐπίσης ἐπίφοβον, μὴ συνεπείᾳ τοιούτων μέτρων, ἅτινα ἐπὶ τοῦ αἰσθήματος ἐπενεργοῦσι, τὸ ἀγαθὸν τῶν πλεονεκτημάτων, τῶν διὰ τούτων προσκτωμένων, δὲν τελῇται τοῦ ἀγαθοῦ ἕνεκα, ἀλλὰ χάριν τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας. Δὲν πρέπει δέ τις νὰ λησμονήσῃ ὅτι δι' ἐξωτερικῆς δράσεως δὲν δύναται αὕτη νὰ προφυλάττῃ τὴν ἐσωτερικὴν ὅτι ἡ φαντασία τοῦ παιδὸς, ἐὰν μὴ κατ' ἄλλον τρόπον κωλύηται, ἐνασχολεῖται μετὰ τοῦ ἀπηγορευμένου καὶ οὕτω κινδυνεύει νὰ προσποιηθῇ τὴν κακίαν.

Πλείονα δὲ ἡ παιδείσις δύναται νὰ ἐξυπηρετήσῃ, ἐὰν κατορθοῖ πᾶσαν τὴν σφαῖραν τοῦ βίου τοῦ παιδὸς κατὰ τοιοῦτον τρόπον νὰ κανονίζῃ, ὡς εἶναι πρὸς τὸν σκοπὸν σκόπιμον νὰ γινώσκῃ δὲ νὰ διαβρῦθιζῃ ταῦτα, ὥστε ἅπαντα ἡ τρεῖς τῆς διανοίας τοῦ παιδὸς, ἥτις διὰ τοῦ καθ' ἡμέραν διαμορφοῦται βίου, νὰ ἦναι ἰκανὴ νὰ παρορμήσῃ αὐτὸν πρὸς ἠθικὴν βούλησιν καὶ δρᾶσιν. Ἰσχύει ἐπομένως διὰ τὴν παιδείσιν ὁ αὐτὸς κύριος κανὼν, ὅστις καὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν· οὐχὶ δηλαδὴ τὰ καθ' ἕκαστα καὶ καθ' ἑαυτὰ, ἀλλὰ τὰ μεγάλῃ ἀνήκοντα ὁμάδι, μεθ' ὧν τῶν μερῶν τῆς καθολικῆς σφαίρας τῶν παραστάσεων ἐν στενῇ σχέσει ὄντα, τὰ ἔχοντα ἀξιόλογον ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου.

Παρέσχομεν ἐν τοῖς προειρημένοις τοῖς ἀναγνώσταις τὰς τρεῖς θεμελιώδεις ἐννοίας τῆς Ἑρβαρτιανῆς παιδαγωγικῆς βεβαίως λίαν περιορισμένας καὶ γενικάς. Ὁρεῖλομεν δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τούτων ἐν τῇ πράξει εἶναι λίαν δυσχερὴς· ἀλλὰ μὴ ἐπιλανθανώμεθα τοῦ σοφοῦ τοῦ Ἐπιχάρου λόγιου. «Τῶν πόνων πολλοῦτον ἡμῖν πάντα τὰγαθὰ οἱ θεοί». Ἡ εὐδόωσις δὲ τούτων ἐν τῇ ἀγωγῇ θέλει παραγάγῃ καρποὺς ἀγλαοὺς — περὶ τούτου οὐδόλως

ἀμφιβάλλομεν· αἱ δὲ συνέπειαι τοιαύτης διδασκαλίας, παιδεύσεως καὶ πειθαρχίας θέλουσιν εἶσθαι ἀσυγκρίτως μείζους ἢ αἱ τῆς παίδας τῆς εἰκῇ ἐνεργούσης, ἐν πλείστοις τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ Ἀνατολῇ σχολείων. Οὐδ' αὐτὴ ὅμως ἡ ἀρίστη ἀγωγὴ δύναται ἕκαστον παῖδα νὰ καταστήσῃ πρότυπον ἠθικῆς τελειότητος. Διότι πλὴν τῶν ἐξωτερικῶν ἀφορμῶν, αἵτινες ὑποκλέπτουσι δύνανται ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς, ἡ ἀτομικότης τοῦ παιδός, αἱ ἔμφυτοι αὐτοῦ πνευματικαὶ ἢ μᾶλλον σωματικαὶ δεκτικότητες (Anlagen) ὅσον καὶ ἂν ὦσιν εὐκαμπτοί, περιορίζουσι σπουδαίως τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀγωγῆς. Διὰ τοῦτο ὅμως αἱ ἐννοιαὶ ἐκεῖναι δὲν ἀποβαίνουσιν ἀνευ ἀξίας· ἀνάγκη δὲ νὰ παρέχῃται τῷ παιδί τὸ ἄριστον. Καὶ ἐὰν παρά τισι τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἀνταποκρίνηται ταῖς ἐλπίσι τοῦ παιδαγωγοῦ, ἐν τούτοις μέγα τι εὐδοῦται, ὅτι οἱ λοιποὶ ἔχουσιν καλὴν τροφὴν, ἐν ᾗ καὶ δι' ἧς ἀναπλάσσονται.

Ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε ἀνενηνεγμένοις ἐπραγματεύθημεν τὰς τοῦ Ἑρβάρτου παιδαγωγικὰς ἰδέας, ὡς πρὸς τὴν πειθαρχίαν, διδασκαλίαν καὶ παίδευσιν οὐχὶ βεβαίως αὐτολεξεῖ, οὐδὲ μετ' ἀκριβοῦς διασκοπήσεως τῆς ὑπ' αὐτοῦ πρώτον χαραχθείσης ὁδοῦ, παρεστήσαμεν ὅμως αὐτὰς ὡς ὁ δημιουργὸς αὐτῶν ἔχει διαμορφώσει.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει κατ' ἰούλιον τοῦ 1878

Ε. Α. ΚΕΧΑΓΙΑΣ.

ΙΘΑΚΗ ΚΑΙ ΣΧΕΙΜΑΝ.

Ἐν μέσῳ τῆς νεφέλης τῶν μύθων ὑψοῦται, κατὰ τὸν Γρότε, ὡς ὄρους κορυφὴ ἡ μεγάλη κεφαλὴ τοῦ Ὀμήρου. Ὁ ἐλληνικὸς κόσμος προβάλλει διὰ μιᾶς εὐθαρσῆς εἰς τὴν ζωὴν, ἡγουμένου τοῦ μεγάλου ῥαψωδοῦ, ὅστις ψάλλει τὰ κλέα τῶν ἀνδρῶν καὶ δίδει θεοὺς εἰς τοὺς λαοὺς τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' εἶναι ὁ Ὀμηρὸς ὁ πρῶτος ἑλλήν ποιητὴς καὶ εἶναι ὁ Ἀχιλλεύς ὁ πρῶτος ἥρωας; καὶ ἂν δὲν εἶναι, ποῦ θὰ εὕρωμεν τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐλληνικοῦ γένους, πῶς θὰ περισυναγάγωμεν τὰ λείψανα τῆς προμηρικῆς ποιήσεως; Τὸ ἔργον εἶναι ποικίλον, δυσχερὲς, κοπιῶδες, εἶναι ἀπχολία σοφῶν, ἐνῶ ἡ ἀπόγευσις τῶν ὁμηρικῶν στίχων καὶ ἡ εἰς τὰ ἐν ἐκείνοις παραδεδομένα πίστις εἶναι ἀπόλαυσμα παντὸς φιλέλληρος καὶ φιλομούσου. Διὰ τοῦτο δὲ ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἐλάχιστοι ὑπῆρξαν οἱ πρὸς τὴν ὑπαρξίν τοῦ Ὀμήρου, οἱ πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν ἐν Ἰλιάδι καὶ τῇ Ὀδυσσεΐᾳ περιεχομένων διστάσαντες, τὸ δὲ πολὺ πλῆθος μετέσχε

μὲν τοῦ θαυμασμοῦ τῶν ἄλλων ἐκείνων, τῶν δυσκόλων, πρὸς τὸ κάλλος τῶν ἐπῶν, ἐξηκολούθητε δὲ πιστεῦον, πιστεῦον καὶ μὴ ἐρευνῶν. Ἡ μᾶλλον ἠρεύνησαν, ἀλλ' οὐχὶ ἂν ἄλλοις εἶναι ὁ χαρακτήρ τῆς Ἰλιάδος ἀπὸ τοῦ τῆς Ὀδυσσεΐας, οὐχὶ ἂν λείπει ἀπὸ τῶν ἐπῶν ἑκάστων ἐνότης καὶ σκοπός, οὐχὶ ἂν ὑπάρχουσι διαφοραὶ γλωσσικαὶ ἐν ἐνὶ καὶ τῇ αὐτῇ ἔπει, οὐχὶ ἂν δὲν συμφωνεῖ ἡ ποιητικὴ εὕρεσις πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, οὐχὶ ἂν δύνανται τὰ ἔπη νὰ διαλυθῶσιν εἰς ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων καὶ αὐτάρκεις ὠδὰς, οὐχὶ ἂν τυγχόν οἱ τύποι δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὰ ἔπη. Οὐδὲν πάντων τούτων, ἀλλ' ἠρεύνησαν τίς ἡ πατρίς τοῦ τυφλοῦ Ὀμήρου, πότε ἀκριβοῦς συνέβησαν τὰ γεγονότα, τίνες καὶ ποῦ οἱ τόποι ἐνθα διεδραματίσθησαν ἡ μῆνις καὶ τὰ κλέα τῶν πολιορκητῶν τῆς Ἰλίου καὶ ποῦ περιεστράφησαν οἱ νόστοι τοῦ Ὀδυσσεὺς καὶ τῶν αὐτοῦ ἐταίρων. Ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης ἐρευνῆς ἐγεννήθη ἡ ὁμηρικὴ τοπογραφία ἧς κυριώτατα κέντρα ὑπῆρξαν αἱ Μυκῆναι καὶ τὸ Ἴλιον ἢ Κέρκυρα καὶ ἡ Ἰθάκη. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῶν τριῶν πρώτων· προσφορώτερον δ' εἶναι νὰ γείνη λόγος σήμερον περὶ τῆς Ἰθάκης, ὅτε πρόψατον ἔτι ἔχομεν τὸ τηλεγράφημα καὶ μονονοῦκ ἔναυλον ἔτι εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν ἔχον τῆς δικέλλης τοῦ κ. Σχλεῖμαν.

Ὁ ἰδιωτικὸς βίος τοῦ Ἑρρίκου Σχλεῖμαν εἶναι ἀξιόζηλον πρότυπον ὑπομονῆς, ἐπιμονῆς καὶ τύχης ἀγαθῆς. Ὑπῆρξεν ἀμοιβὰδὸν ὑπηρέτης παντοπωλείου ἐν Μεκλεμβούργῳ, τῇ πατρίῳ αὐτοῦ γῆ, ναυτόπαις ναυαγίστας, ὑπαλληλίσκος ἐμπορικοῦ γραφείου ἐν Ὀλλανδίᾳ, ἐμπορικὸς πράκτωρ, εἴτα ἔμπορος ἐν Ῥωσσίᾳ τέλους πλούσιος καὶ περιηγητὴς σχεδὸν ἀπανταχοῦ τῆς γνωστῆς γῆς. Ἀλλ' ἐπιχειρήσας πολλὰ καὶ πολυλαχῶς δοκιμασθεὶς, περὶ ἐν τι μόνον δὲν μετεβλήθη· οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ ᾔηται φιλόμηρος ἀπὸ τοῦ παντοπωλείου τῆς Φυρστεμβέργης, ἐνθα ἐπώλει μείραζ ὦν βούτυρον καὶ γάλα καὶ ῥακὴν καὶ ἄλλας, ὡς αὐτὸς διηγείται, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἐτηλεγράφη ἐξ Ἰθάκης περὶ τῶν νέων τοῦ ἀνακαλύψων, οὐδ' εἶναι φόβος νὰ παύσηται ποτε ἀναγινώσκων τὸν Ὀμηρον, διατρέθων περὶ τὴν ὁμηρικὴν τοπογραφίαν καὶ ἀνασκάπτων.

Τὸν Ὀμηρον ἔχων ἀνὰ χεῖρας ἀπέβη τὸ θέρος τοῦ 1868 εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Ὀδυσσεὺς, κατεχόμενος ὑπὸ σπανίου ἐνθουσιασμοῦ. Τρεῖς ὅλας δεκαετίαι καὶ πλέον διὰ μυρίων τοῦ βίου περιπετειῶν ὠνειροπόλει Ἑλλάδα καὶ Ὀμηρον καὶ ἐφλέγετο νὰ ἴδῃ καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τοὺς τόπους ἐκείνους οὗς πολλάκις εἰ-